

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.5.33>

ГАВРИЛЮК А.В.

**ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗА УЧАСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ****ON THE PROBLEM OF DEFINING THE CONCEPT
OF AN ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM
FOR IMPLEMENTING INTERNATIONAL COOPERATION
WITH THE PARTICIPATION OF THE NATIONAL POLICE**

Актуальність статті полягає в тому, що результати міжнародного співробітництва Національної поліції є складною, врегульованою законодавством України, комплексною категорією, яка включає набір різноманітних, функціонуючих як єдине ціле елементів. Останні слугують забезпечувальним чинником міжнародної взаємодії, який відповідає за створення правових, організаційних, матеріально-технічних та інших умов її здійснення. Мета статті полягає у тому, щоб запропонувати авторське визначення поняття адміністративно-правового механізму здійснення міжнародного співробітництва за участі Національної поліції. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених стосовно розуміння категорій «механізм», «правовий механізм», та «адміністративно-правовий механізм», аргументовано, що відповідний механізм показує, за допомогою яких публічно-правових інструментів держава реалізує свої функції в тій чи іншій галузі суспільного життя. Запропоновано авторське визначення поняття адміністративно-правового механізму здійснення міжнародного співробітництва за участі Національної поліції. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий механізм – це структурована, врегульована нормами адміністративного права система елементів, що в сукупності забезпечують реалізацію цілей соціальних, політичних, економічних та інших явищ і процесів. Адміністративний характер такого механізму говорить про те, що його дія відбувається в контексті державного управління, тобто сфери функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Іншими словами, він показує, за допомогою яких публічно-правових інструментів держава реалізує свої функції в тій чи іншій галузі суспільного життя. При цьому перелік елементів механізму найчастіше унікальний та підлаштовується під конкретне явища або процес із яким механізм пов'язано. Також, адміністративно-правовий механізм здійснення міжнародного співробітництва за участі Національної поліції – це визначена нормами адміністративного законодавства система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, за допомогою яких створюються умови та реалізуються різні напрями міжнародного співробітництва за участі Нацполіції, її органів та структурних підрозділів.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, Національна поліція України, правовий механізм, адміністративно-правовий механізм.

The relevance of the article lies in the fact that the results of international cooperation of the National Police are a complex, regulated by the legislation of Ukraine, comprehensive category, which includes a set of various elements functioning as a single whole. The latter serve as a supporting factor for international interaction, which is responsible for creating legal, organizational, material and technical and other conditions for its implementation. The purpose of the article is to propose the author's definition of the concept of an administrative and legal mechanism for implementing international cooperation with the participation of the National Police. The article, based on the analysis of scientific views of scientists regarding the understanding of the categories of "mechanism", "legal mechanism", and "administrative-legal mechanism", on the basis of which it is argued that the corresponding mechanism shows with the help of which public-legal instruments the state implements its functions in a particular area of public life. The author's definition of the concept of an administrative-legal mechanism for implementing international cooperation with the participation of the National Police is proposed. It is concluded that the administrative-legal mechanism is a structured, regulated by the norms of administrative law system of elements that together ensure the implementation of the goals of social, political, economic and other phenomena and processes. The administrative nature of such a mechanism suggests that its action takes place in the context of public administration, that is, the sphere of functioning of state authorities and local self-government. In other words, it shows with the help of which public-legal instruments the state implements its functions in a particular area of public life. At the same time, the list of elements of the mechanism is most often unique and is adjusted to a specific phenomenon or process with which the mechanism is connected. Also, the administrative-legal mechanism of international cooperation with the participation of the National Police is a system of interconnected and complementary elements defined by the norms of administrative legislation, with the help of which conditions are created and various areas of international cooperation are implemented with the participation of the National Police, its bodies and structural units.

Key words: *international cooperation, National Police of Ukraine, legal mechanism, administrative-legal mechanism.*

Актуальність теми. Використати результати міжнародного співробітництва Національної поліції було б неможливо без наявності в національних правових координатах спеціального адміністративно-правового механізму. Він є складною, врегульованою законодавством України, комплексною категорією, яка включає набір різноманітних, функціонуючих як єдине ціле елементів. Останні слугують забезпечувальним чинником міжнародної взаємодії, який відповідає за створення правових, організаційних, матеріально-технічних та інших умов її здійснення.

Стан дослідження проблеми. Окремі проблемні питання, присвячені характеристиці адміністративно-правового механізму діяльності різних органів публічного управління, досліджувались у працях: Ю. П. Битяка, В. В. Галунько, В. М. Гарашука, І. П. Голосніченко, В. К. Колпакова, Н. Н. Крестовської, С. Г. Стеценко, Х. П. Ярмачі та інших. Частково даній темі в аспекті міжнародного співробітництва держави присвячували свої наукові огляди О. С. Гагорічна, В. В. Слободян, А. В. Солонар, К. В. Степаненко та інші. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, адміністративно-правовий механізм міжнародного співробітництва саме за участі Національної поліції України фактично не досліджувався.

Саме тому **мета статті** полягає у тому, щоб запропонувати авторське визначення поняття адміністративно-правового механізму здійснення міжнародного співробітництва за участі Національної поліції.

Виклад основного матеріалу. Слово «механізм» має грецькі коріння, адже походить від «*mechane*», дослівно означає засіб, знаряддя, пристрій передачі та перетворення рухів; є системою тіл (ланки механізму), в якій рух одного або декількох тіл (провідних) викликає рух інших тіл системи. Під цим поняттям розуміється й система пристроїв, що визначають порядок якогось виду діяльності; чинник згідно до якого відбувається перетворення (упорядкування) дій як єдиного цілого для досягнення загальної або конкретної мети [1; 2, с. 66–067].

В праві, механізм, за думкою А. Перепелюка, – це певна конструкція, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягнути конкретної юридичної цілі за дотриманням відповідної процедури [3, с. 275]. Також існує точка зору, що

правовий механізм є частиною соціально-правового механізму, який діє в єдності і завданнями якого є охорона, захист, відновлення порушених прав і правової культури населення [4, с. 50; 5, с. 212]. На переконання О. О. Семчик, правовий механізм є узагальнюючою категорією, яку можна застосовувати до описання системи юридичних засобів, що використовуються у праві для досягнення конкретної мети [6, с. 150]. Н. Г. Єршова відмічає, що правові механізми – це певні «комплекти» юридичних засобів, які мають нормативне закріплення та орієнтовані при їх практичному використанні на реалізацію суб'єктами своїх інтересів і досягнення тієї чи іншої цілі як наслідку правового регулювання визначених суспільних відносин. Конкретний правовий механізм як цілісна, взаємопов'язана структура відображає послідовні стадії юридичної діяльності (громадян, організацій, посадових осіб, органів публічної влади) та різноманітні правові засоби, варіанти їх взаємодії на кожній стадії [7, с. 181]. Т. І. Тарахонич запропонувала розкривати «правовий механізм» в якості певної конструкції, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретної юридичної цілі з дотриманням відповідної процедури. На її думку кожна ланка такого механізму є самостійним комплексом юридичних засобів [8, с. 13; 9, с. 171].

Науковці визначають дану категорію по-різному і, як правило, в контексті об'єкту, дію якого такий механізм характеризує. Наприклад, Л. А. Князька адміністративно-правовий механізм забезпечення прав людини розуміє як надзвичайно широку за обсягом категорію, яка включає в себе не лише юридичні, а й політичні, економічні, ідеологічні та інші явища. Зокрема, автор відносить до складу зазначеного поняття такі елементи як: 1) юридичне закріплення гарантій правового захисту громадян; 2) створення відповідних юридичних процедур реалізації правового захисту, адже їх відсутність перетворює приписи в законодавстві на формальні, декларативні положення; 3) створення системи охорони захисту державою прав, свобод й обов'язків громадян від будь-яких посягань на них; 4) розвиток суспільно-політичної активності громадян, формування в останніх свідомого ставлення до використання прав і свобод, виконання обов'язків, підвищення рівня їх правової культури; 5) активізація діяльності суспільних та інших громадських організацій і об'єднань, що сприяють соціально-правовому захисту; 6) державний і громадський контроль за станом забезпечення соціально-правового захисту [10, с. 87–88; 11, с. 79–80].

І.Р. Березовська адміністративно-правовий механізм застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки визначила як сукупність правових інструментів за допомогою яких забезпечується функціонування та розвиток взаємодії органів виконавчої влади як суб'єктів забезпечення національної інформаційної безпеки. Структурними елементами механізму, на її думку, є: а) норми адміністративного права, що закріплюють права та обов'язки учасників взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; б) адміністративно-правові відносини, що складаються у процесі спільної діяльності суб'єктів взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; в) акти реалізації прав та обов'язків учасників взаємодії, що виражаються у втіленні приписів норм адміністративного права у процесі взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки [12, с. 33].

Є. В. Кобко механізм адміністративно-правового забезпечення національної безпеки України визначив, як системну сукупність правових, організаційних, фінансових та інших інструментів та засобів, які використовуються державою з метою впливу, упорядкування, а також створення умов для належного функціонування суспільних відносин у досліджуваній сфері. Вчений відмічає, що структурні елементи адміністративно-правового механізму забезпечення національної безпеки держави є багатоманітними за своєю природою, а тому пропонує поділити на декілька груп: 1) нормативно-правові елементи, які в своїй сукупності формують правову базу забезпечення національної безпеки, а також межі та підстави функціонування державних інституцій у відповідному напрямку. Тож, до цієї групи елементів віднесено: норми права (зокрема адміністративного); юридичні факти; принципи та гарантії забезпечення національної безпеки; 2) інституційні елементи: суб'єкт та об'єкт забезпечення національної безпеки в Україні; 3) організаційно-функціональні елементи, серед яких пропонується виділити наступні: а) адміністративно-правові форми та методи забезпечення національної безпеки; б) матеріально-технічне забезпечення, фінансове забезпечення, кадрове забезпечення, інформаційне забезпечення діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки [13, с. 3].

У дисертаційному дослідженні А. Г. Вархова адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки визначено як сукупність адміністративно-правових засобів, які об'єктивують комплекс реалізованих суб'єктами забезпечення національної безпеки нормативних, організаційних та контрольно-наглядових

дій, спрямованих на забезпечення належних умов (засад), принципів, правил, стандартів та процедур функціонування процесу реалізації взаємовідносин між суб'єктами сектору безпеки й оборони України під час виконання ним функціональних обов'язків. Вченим доведено, що структура цього механізму є такою: 1) адміністративно-правові норми, об'єктивовані у межах нормативно-правової бази, що складається з актів різної юридичної сили та загального і спеціального спрямування, основним призначення яких є врегулювання конкретного питання у межах означених відносин; 2) об'єкти регулювання – діяльність та поведінка суб'єктів сектору безпеки й оборони; 3) суб'єкти регулювання – суб'єкти, що формують правові рамки та процедури досліджуваної взаємодії (як суб'єкти ієрархічно вищої структури, так і самі суб'єкти взаємодії); 4) адміністративні правовідносини, що виникають між об'єктами та суб'єктами регулювання, а також ті, що виникають, розвиваються та припиняються між представниками сектору безпеки й оборони (йдеться як про горизонтальні, так і вертикальні відносини, що характеризуються різним змістом); 5) адміністративно-правові засоби реалізації механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки – нормотворчі (встановлення правил, процедур, зобов'язань тощо), організаційні (збір інформації, підготовка документів тощо), забезпечувальні (методичний супровід, технічне та матеріальне оснащення, фінансування тощо) та управлінські (заохочення, переконання, контрольно-наглядова діяльність тощо) [14, с. 3–4].

Цікавою для тематики нашого дослідження є дисертація І. В. Хміль, який досліджував сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки. Останній дефіновано вченим, як термінологічно-правова абстракція, яка позначає сукупність сутнісно відмінних, однак взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих складових адміністративно-правового характеру (нормативно-правова, інституційна, інструментальна, процедурна), синергізм яких уможливує здійснення державами спільних взаємовигідних заходів щодо охорони та захисту відповідних національних інтересів від реальних і потенційних загроз. Структуру механізму на думку науковця представлено чотирма взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими складовими адміністративно-правового характеру – нормативно-правовою, інституційною, інструментальною та процедурною [15, с. 1].

Ю. В. Гаруст та В. І. Мельник під механізмом забезпечення прав громадян у податковій сфері пропонує розуміти систему адміністративно-правових засобів, що розробляються та реалізуються органами виконавчої, а також інших гілок влади з метою створення всіх необхідних умов для нормальної та безперешкодної реалізації громадянами своїх, передбачених нормами податкового, фінансово, адміністративного й інших галузей права, можливостей у процесі справляння податків і зборів, під час проведення у зв'язку із цим відповідного контролю, та ефективного захисту прав від можливих випадків свавілля і зловживань владою з боку податкових органів, а також їх відновлення в разі порушення [16; 17, с. 126].

В той же час, Л. Ю. Веселова у своїй науковій праці вказує, що механізм адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки – це сукупність правових засобів, заходів і способів, за допомогою яких забезпечується функціонування й розвиток взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки. До елементів механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки автор пропонує зарахувати: норми адміністративного права, що закріплюють права й обов'язки суб'єктів національної системи кібербезпеки; адміністративно-правові відносини, що мають місце в процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки; акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів національної системи кібербезпеки, що закріплюють і реалізують положення адміністративно-правових норм у процесі взаємодії суб'єктів національної системи кібербезпеки [18, с. 43; 13, с. 92–93].

Висновки. Отже, адміністративно-правовий механізм – це структурована, врегульована нормами адміністративного права система елементів, що в сукупності забезпечують реалізацію цілей соціальних, політичних, економічних та інших явищ і процесів. Адміністративний характер такого механізму говорить про те, що його дія відбувається в контексті державного управління, тобто сфери функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Іншими словами, він показує, за допомогою яких публічно-правових інструментів держава реалізує свої функції в тій чи іншій галузі суспільного життя. При цьому перелік елементів механізму найчастіше унікальний та підлаштовується під конкретне явища або процес із яким механізм пов'язано.

Тож, з огляду на зазначене вище, адміністративно-правовий механізм здійснення міжнародного співробітництва за участі Національної поліції – це визначена нормами адміністративного законодавства система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, за допомогою яких створюються умови та реалізуються різні напрями міжнародного співробітництва за участі Нацполіції, її органів та структурних підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТ „Перун”. 2003. 1440 с.
2. Жидкова О.С. Цивільно-правовий механізм захисту права на недоторканість ділової репутації: дис... канд. юрид. наук : Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2008. 215 с.
3. Перепелюк А. Механізм правозастосування: структура та принципи організації. Вісник Академії правових наук України. 2012. №3(70). С.274-282.
4. Бандурка О.М. Юридична деонтологія: Підруч. для вищ. закл. освіти МВС України. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
5. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: дис... д-ра. юрид. наук : Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2003. 467 с.
6. Семчик О.О. Держава як суб'єкт фінансового права: дис... канд. юрид. наук : Київ: Національна академія наук України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2009. 232 с.
7. Єшова Н.Г. Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19-20. С. 179-185.
8. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. Держава і право. 2010. Вип. 50. С. 12–18.
9. Шумейло Т.А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. Юридична наука. 2020. № 8(110). С. 169-176.
10. Князька Л. А. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 215 с.
11. Калайда А.В. Адміністративно-правові засади міжнародного співробітництва та підрозділів Національної поліції України: дис... канд. юрид. наук : Київ: Національна академія внутрішніх справ. 2021. 214 с.
12. Березовська І.Р. Поняття і характеристика структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 31-35.
13. Кобко Є.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення Національної безпеки держави: дис... д-ра. юрид. наук : Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2023. 400 с.
14. Вархов А.Г. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики: дис... канд. юрид. наук : Кропивницький: Центрально-український державний університет імені Володимира Винниченка. 2023. 226 с.
15. Хміль І.В. Адміністративно-правовий механізм міжнародного співробітництва у сфері забезпечення Національної безпеки: дис... канд. юрид. наук : Київ: Науково-дослідний інститут публічного права. 2024. 225 с.
16. Гаруст Ю.В. Поняття адміністративно-правового механізму забезпечення прав громадян у податковій сфері. Наука і правоохорона. 2012. № 3(17). С. 16–20.
17. Мельник В.І. Поняття та особливості адміністративно-правового механізму забезпечення функціонування системи економічної безпеки України. Актуальні проблеми політики. 2020. Вип. 65. С. 125-129.
18. Кобко Є. В. Організаційно-кадрові засади забезпечення національної безпеки держави. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Харків, 14 травня 2020 р.). С. 78–80.